

11. Eberle Kh. (2019) Materialy shveinykh izdelii [Sewing materials]. Astana (In Russian)

12. Ivanov V.A., Sazonenko V.Yu. (1989) Sposob opredeleniya dinamicheskikh svoystv kozhi pri mekhanicheskikh ispytaniyakh [Method for determining the dynamic properties of the skin during mechanical tests] Razrabotka novykh tekhnologicheskikh protsessov i materialov dlya tekstilnoi i legkoi promyshlennosti. MTI, Moscow, pp.12-13. (In Russian)

13. Asanova S.Zh., Fazylybaeva N.R. (2004) Ergonomicheskaya otsenka kachestva spetsodezhdy.

cheskoi konferentsii «Innovatsionnye tekhnologii: teoriya i praktika». Almaty, pp.286–293. (In Russian)

14. Karlenko A.P. (2017) Osnovy avtomatizirovannogo proektirovaniya, [Fundamentals of computer-aided design]. Moscow (In Russian)

15. Patent № 3737 Respubliki Kazakhstan, Zashchitnyi komplekt dlya igry «Kokpar» [Protective kit for the game "Kokpar"]. Aitulenova K. T., Zhaigulova M. S., Fazylybaeva N. R., RGP

«Natsionalnyi institut intellektualnoi sobstvennosti», Byul. no14 (07.04.2023). (In Russian)

FTAXP 18.01.21

DOI <https://doi.org/10.48184/2304-568X-2023-4-13-18>

ЭТНИКАЛЫҚ СТИЛЬДЕ МАТЕРИАЛҒА ПРИНТ ТҮСІРУ АРҚЫЛЫ ӘЙЕЛДЕР ТОПТАМАСЫНЫҢ ЖОБАЛАУ ПРОЦЕСІН ӘЗІРЛЕУ

А.К. КУДАБАЕВА , А.Е. ЖҰМАБАЕВА

(М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Қазақстан,
080000, Тараз қ., Сүлеймен көш., 7)

Автор-корреспонденттің электрондық поштасы: nurdaylet73@mail.ru*

Мақалада «принтті» қолдана отырып, этникалық стильдегі әйелдер көйлектерінің топтамасын жобалау процесінің құрылымдық үлгілерінің концепциясының нәтижелері келтірілген. Инновация дәстүр арқылы этникалық стильдің жаңа контекстінде ежелгі сәнді және мәдени бейнелерін қайта жаңғыртуға, өзгертуге мүмкіндік береді. Зерттеу жұмысының мақсаты "pret-a-porte" киім топтамаларын жобалау әдіснамасын ескере отырып, киімді жобалау процесінің принциптері мен құрылымын әзірлеу және ұлттық бағытта басып шығарылған түпнұсқа материалды әзірлеу болып табылады. Жұмыс заманауи жүйелік талдау теориясы мен әдістерін, жүйелеу және типтеу ғылыми принциптерін, дизайн типологиясының әдістерін, киімді көркемдік жобалаудағы теориялық және практикалық жетістіктерді және Corel Draw пен Adobe Photoshop компьютерлік бағдарламаларын қолдануға негізделген. Ұсынылған жұмыста қазіргі заманғы дизайн тұрғысынан қазақ ұлттық костюмінің көркемдік-бейнелік ерекшеліктерін пайдалану перспективасы қарастырылған. Зерттеудің құндылығы оның заманауи киімдерді жобалау саласындағы ғылыми тәсілдерге, дәстүрлі ұлттық костюм мен заманауи киімнің функцияларының бір мезгілде өзара әрекеттесуі арқылы ассортимент құрылымын кеңейту мүмкіндіктеріне сәйкес келетіндігінде, бұл тұтынушылық қасиеттері жоғары мүлдем жаңа дизайн шешімдерін жасауға әкеледі. Көркем бейненің қалыптасуы үлгінің пішіні мен архитектурасы есебінен және материалды жобалау есебінен жүреді, басып шығаруға арналған матаның купоны жұмыстың практикалық маңыздылығын білдіреді. Жұмыстың нәтижелері дизайнның инновациялық көркемдік және технологиялық әдістерін қолдану негізінде этностильде жасалған киімнің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Топтамаларын жобалау әдіснамасын ескере отырып, киімді жобалау процесінің принциптері мен құрылымын әзірлеу және ұлттық бағытта басып шығарылған түпнұсқа материалды дайындау болып табылады.

Негізгі сөздер: топтама, жобалау, принт, этностиль, ою-өрнек, ұлттық элементтері.

РАЗРАБОТКА ПРОЦЕССА ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЖЕНСКОЙ КОЛЛЕКЦИИ С ВЫПОЛНЕНИЕМ ПРИНТА МАТЕРИАЛА В ЭТНИЧЕСКОМ СТИЛЕ

А.К. КУДАБАЕВА, А.Е. ЖҰМАБАЕВА

(М.Х. Таразский региональный университет имени М.Х. Дулати, Казахстан, 080000,
г. Тараз, ул. Сулейменова 7)

Электронная почта автора корреспондента: nurdaylet73@mail.ru

В статье представлены результаты разработки концепции структурной модели процесса проектирования женского костюма с использованием принта в этнографическом стиле. Инновация через традицию дает возможность возвращения, трансформации модных и культурных образов прошлого в

новом контексте этнического стиля. Целью исследовательской работы является разработка принципов и структуры процесса проектирования одежды с учетом методологии проектирования коллекций одежды "pret-a-porte" и разработки оригинального материала с принтом в национальном колорите. Работа базируется на использовании современной теории и методах системного анализа, научных принципах систематизации и типизации, методах проектной типологии, теоретических и практических достижениях в области художественного проектирования одежды и использования компьютерных программ Corel Draw и Adobe Photoshop. В представленной работе рассмотрена перспективность использования художественно-образных особенностей казахского национального костюма с позиций современного дизайна. Ценность исследования заключается в том, что оно соответствует научным подходам в области проектирования современной одежды, возможностям расширения структуры ассортимента за счёт одновременного взаимодействия функций традиционного национального костюма и современной одежды, что непосредственно приведет к созданию совершенно новых проектных решений, обладающих высокими потребительскими свойствами. Формирование художественного образа происходит как за счет формы и архитектуры модели, так и счет оформления материала. Разработанный купон ткани для выполнения принта представляет практическую значимость работы. Результаты работы позволяют повысить качество одежды, выполненной в этностиле, на основе применения инновационных художественных и технологических способов проектирования.

Ключевые слова: коллекция, проектирование, принт, этностиль, орнамент, национальные элементы.

DEVELOPMENT OF THE PROCESS OF DESIGNING A WOMEN'S COLLECTION WITH THE EXECUTION OF A PRINT OF THE MATERIAL IN AN ETHNIC STYLE

A.K. KUDABAYEVA, A.E. ZHUMABAEVA

(M.H. Dulati Taraz Regional University, Kazakhstan, Taraz, 080000, str. Sulemanova 7)

Corresponding author e-mail:nyrdaylet73@mail.ru*

The article presents the results of the development of the concept of a structural model of the process of designing a women's costume using a print in an ethnographic style. Innovation through tradition makes it possible to return, transform the fashionable and cultural images of the past in a new context of ethnic style. The purpose of the research work is to develop the principles and structure of the clothing design process, taking into account the methodology of designing collections of clothing "pret-a-porte" and the development of original material with a print in the national color. The work is based on the use of modern theory and methods of system analysis, scientific principles of systematization and typing, methods of design typology, theoretical and practical achievements in the field of artistic design of clothing and the use of computer programs Corel Draw and Adobe Photoshop. In the presented work, the prospects of using the artistic and figurative features of the Kazakh national costume from the standpoint of modern design are considered. The value of the research lies in the fact that it corresponds to scientific approaches in the field of designing modern clothing, the possibilities of expanding the structure of the assortment due to the simultaneous interaction of the functions of traditional national costume and modern clothing, which will directly lead to the creation of completely new design solutions with high consumer properties. The formation of an artistic image occurs both due to the form and architectonics of the model, and due to the design of the material, the designed fabric coupon for the print represents the practical significance of the work. The results of the work make it possible to improve the quality of clothes made in the ethnic style, based on the use of innovative artistic and technological design methods.

Keywords: collection, design, print, ethno style, ornament, national elements.

Kіpіcіne

Дизайнерлер көркемдік жаңа нысандарға ұмтыла отырып, әр түрлі материалдардан, икемділіктің түрлі тәсілдерімен шығармалардың кеңінен таралуына қызмет жасауда. Қазіргі кейбір зергерлер ежелгі сақтардың, ғұндардың көзқарастарын сақтай отырып, қазақ өнерінде жаңаша бағыт қалыптастыруға күш салуда, ол көрерменге ассоциативті ойлау мүмкіндігін

артырады [1]. «Pret-a-porte» термині «пайдалануға дайын», «киюге дайын» дегенді білдіреді. Тұтынушының мақсаты мен нақтылығына байланысты жинақтар келесі топтарға бөлінеді: «жеке гардероб» - бұл жеке тұтынушыға арналған үлгілер сериясы; «жаппай» - жаппай өндіріс үшін тұтынушыларға арналған; «топтық» - белгілі бір адамдар тобы үшін жасалған киім жинағы; фирмалық киім топтамалары; өкілдік-

тер мен делегацияларға арналған топтамалар жиынтығы [2].

"Pret-a-porte" жинағының басты ерекшелігі – жаңашылдық, яғни ағымдағы маусымның сән үрдістеріне сәйкестігі. Бұл жағдайда үлгілердің сыртқы түрінің жаңалығына, оларды жасау технологиясына аз эсер ететін композициялық әртүрлілік құралдарын қолдану арқылы қол жеткізіледі. Бұл әсіресе шағын сериялы, шағын және орташа қуатты өндірісі бар Қазақстанның тігін кәсіпорындары үшін өзекті болып табылады. Осы санаттағы кәсіпорындар үшін «pret-a-porte» шағын жинақтары түрінде жаңа киім үлгілерін жобалау ұсынылады. Композициялық әртүрліліктің осындай құралы ретінде қазақтың ұлттық ою-өрнегінің мотивтерін көрсететін композициялық және технологиялық жағынан ерекше қасиеттерге ие «принті» бар материалын пайдалану ұсынылады. Бірдей үлгілік конструкциясы әртүрлі принттермен купондардан жасалуы мүмкін. Заманауи жабдықтар принт-термен купондарды тез жаңартуға мүмкіндік береді. Бұл өнеркәсіптік жинақты көп шығынсыз жаңартуға ықпал етеді. Осыған байланысты, шағын көлемді өндірісте киімді бір негізгі пішімде және конструктивті негізде үлгілеу әдісі тиімді, бұл өнімнің алуан түрлілігіне және одан да толық қол жеткізуге кең мүмкіндіктер беріп, халықтың сұранысын қамтамасыз етеді [3].

Зерттеу материалдары мен әдістері

Басып шығарылған түпнұсқа материалдың дамуын ескере отырып, "pret-a-porte" киім топтамасын әзірлеу кезеңдерінің өзара байланысын анықтау, сондай-ақ жұмыста ақпараттық және әдістемелік қолдаудың құрамын анықтау

Ұсынылған мақалада қазақ ұлттық ою-өрнегінің мағынасын көрсететін түпнұсқалық баспа материалын әзірлеуді ескере отырып, киімді жобалау процесінің ұсынылған құры-

үшін 1-суретте көрсетілген жобалау процесінің құрылымдық үлгісі жасалды. Құрылымдық үлгі КҚБЖ (ЕСКД) талап-тарымен анықталған киімнің жобалау процесі жұмысының типтік кезеңін талдау және "pret-a-porte" киім жинақтарын жобалау әдіснамасы негізінде жасалған. Жобалау процесінің үлгісі кішігірім өнеркәсіптік киім өндірісіне бағытталған. "Pret-a-porte" топтамасының үлгілерін әзірлеуді киімнің базалық негіздерінің (БО) конструкцияларын және үлгілік базалық конструкцияларды (ТБК) пайдалана отырып жүргізу көзделген. Сондай-ақ серияның модельдік конструкцияларын (МК) әзірлеу және үлгілерге арналған лекалолар жиынтығы және техникалық сипаттама түрінде жобалық құжаттаманы дайындау үшін қазіргі заманғы кәсіпорындарда аналитикалық есептеу-графикалық әдістің компьютерлік деңгейіне негізделген әртүрлі киім түрлерінің АЖЖ қолданылуы мүмкін. АЖЖ-бұл өндіріс пен бизнес-процестерді конструкторлық-технологиялық дайындау мәселелерін шешуді автоматтандыру бағдарламаларының кешені [4]. Бағдарламада ұсынылған және іске асырылған жоғары компьютерлік жобалау технологиясы жобалық дайындықтың осындай мәселелерін тез және тиімді шешуге мүмкіндік береді. Осы жұмыста жүргізілген зерттеулер ұсынылған жобалау процесінің құрылымдық үлгісіне сәйкес процестің жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін қолданыстағы стан-дарттан басқа мамандандырылған ақпараттық қолдауды әзірлеу қажет екенін көрсетті.

Ақпараттық қолдаудың, жобалау процесінің қажетті әдістері мен кезеңдерінің өзара байланысы 1-суретте көрсетілген.

Ұсынылған мақалада қазақ этникалық стиліндегі жазғы әйелдер костюм үлгілерінің "pret-a-porte" топтамасы жасалды, үлгілері 2 суретте көрсетілген.

Сурет 2 – Этникалық стильдегі топтаманың үлгілері

Сурет 1 – Жобалау процесінің құрылымдық үлгісі

Ұсынылған топтаманың қорытындысы: киім дизайнындағы этникалық бағыттың қалыптасуы мен даму ерекшеліктерін талдау, қазіргі этностилдегі қазақ ұлттық костюмінің рөлін зерттеу, заманауи дизайндағы қазақ ұлттық костюмінің элементтерін пайдалану ерекшеліктерін талдау, киімге арналған тоқыма материалдарында принтті орындау технологиясын таңдауды негіздеу, 2022 жылға арналған сән үрдістеріндегі түстерге талдау зерттеулерінің нәтижесінде қалыптасты [5].

Қазақ ұлттық киімінің элементтері ретінде бөлектегендерден ою-өрнекті-сәндік ерекшеліктері мен колористикалық шешімі таңдалды. Сонымен қатар, үлгілердің пішіні мен дизайны әлемдік сән тенденцияларына сәйкес келеді, сонымен қатар оларға әмбебаптылық пен нақтылық талаптары қойылады. Өрнек белгілі бір ойды сөзсіз жинақтап бере алатын бейнелі белгі болғандықтан, материалда ою- өрнектер бейнеленді. Сублимациялық басып шығару техникасымен матада жасалған этникалық ою-өрнек (баспа) заманауи сән үлгілеріне ұлттық колорит береді [6].

Қазіргі таңда дизайнерлердің пікіріше халықтық дәстүрлерге оралу сәнде екені белгілі. Этникалық стиль заманауи қатаң концепциялар мен консервативті топтамаларға жақсы сәйкес келеді. Этно стильдің ішінде киімнің көптеген бағыттары сипатталған, олардың өзіндік ерекшеліктерімен тәуелсіз деп санауға болады.

Киімнің белгілі бір түрін модельдеу кезінде матаның механикалық қасиеттерін ғана емес, сонымен қатар оның бояуын, оған салынған үлгіні де ескеру қажет. Жобаланған "pret-a-porte" топтамасының қазақ этникалық стиліндегі жазғы әйелдер костюмінің дизайн – концепциясы қазақ ұлттық костюмінің көркемдік құрылымының элементтерін қазіргі заманғы сәннің өзекті ерекшеліктерімен үйлестіру идеясын көрсетеді. [7].

Нәтижелері және оларды талқылау

Козлова Т.В., Андросова Э.М.,

Петушкова Г.И. зерттеулерінде «Pret-a-porte» класындағы киімдерді жобалау процесінің құрылымы және оның ерекшеліктері сипатталған [5-7].

«Pret-a-porte» жинағын өнеркәсіптік өндіріс үшін жобалау барысы принті бар материалының өңдеуінде өз ерекшелігі бар. Бұл үдерісте дизайнның алғашқы кезеңдерінде материалдың композициялық және технологиялық қасиеттерін ескере отырып, бірден «pret-a-porte» жинағының концепциясын қалыптастыру қажет. Ұқсас үлгілерді талдау және таңдау қажет. Ең алдымен эскиздерін бейнелеу, содан кейін материалдың өзі жасалуы керек. Көркем бейненің қалыптасуы үлгінің пішіні мен архитектурасы, сондай-ақ материалдың безендіруі есебімен жүргізіледі. Материалдың принтін басып шығару жұмыстарының реттілігі мен мазмұны белгілі бір таңдалған технологиясының ерекшеліктеріне байланысты анықталады.

Қазақ ұлттық киімін кешенді құрылымдық, композициялық, конструктивті, техноло-

гиялық талдау бойынша маңызды жұмыстар орындалды. Бұл зерттеулерге С.Ж. Асанованың, М. А. Нұржасарованың, Э. К. Тоғызбаеваның, Л. К. Шілдебаеваның, А. А. Жиенбекованың, Б. Е. Асанованың, Н. А. Володеваның және т. б. еңбектері арналған. Қазақстандық модельерлердің шығармашылығы қазақ халқының дәстүрлі мәдениетіне қызығушылықты қалыптастыра отырып, костюм дизайнының әлемдік этникалық бағытында қазақ мотивтерін өзектендіреді. Еліміздің әр түрлі дизайнерлері арасында этникалық тақырыпты шығармашылық тұрғыдан түсіну адамдарға өздерінің этникалық ерекшеліктерін сақтауға және көрсетуге көмектеседі [8-15].

Қорытынды

Арнайы суреттері мен принттері бар топтамаларды жасау барысында компьютерлік технологияларды қолдану, графикалық редакторлармен жұмыс жасау ауқымды мүмкіндік береді. Ұлттық принттермен өрнектелген бұйымдар қазіргі таңда тұтынушылардың сұранысын арттыруда. Қазақ ою-өрнегін пайдалана отырып, мата бетіне принт түрінде купон жасалған. Сондай-ақ принтті эзірлеу кезінде қазақ ұлттық әйелдер костюмінің түстік шешімдері қолданылды. Осылайша, қазақ этникасының күнделікті киімге таралуы стильдендірілген ою-өрнек түріндегі қазақ ұлттық костюмінің элементтерін пайдалануы өзекті болып табылады. Этникалық бағыттың мұндай декоры өте үнемді болады, бұл дайын өнімнің бағасын төмендетіп, оларды кен тұтынушыға қол жетімді етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қожағұлов Т.М., Әденова Л.Ж., Атамқұлов Б.А. Зергерлік өнер әлемі.- Алматы.: Қазақпарат, 2017 – 246 б.
2. Козлова Т.В. Художественное проектирование костюма.- М.: Инфра-М, 2021.-140 с.
3. Пармон Ф. М. Композиция костюма. – М.: ТридаПлюс, 2002.-312 с.
4. Гирфанова Л.Р. Разработка проектно-конструкторской документации в AutoCAD на швейные изделия. САПР изделий легкой промышленности.- М: АйПиАрМедиа, 2020.- 236 с.
5. Беляева С. Е., Розанова Е. А. Спецрисунк и художественная графика. – М.: Академия, 2007. – 240 с.
6. Капекова Г.А. Өрнек жолы – Алматы.: Асыл сөз, 2014. – 240 б.
7. Рачинская Е.И., Сидоренко В.И. Моделирование и художественное оформление одежды. – Ростов н/Д.: Феникс, 2002. – 608 с.

8. Андросова Э.М. Основы художественного проектирования костюма.- Челябин.: Медиа-Принт, 2004. -184 с.

9. Петушкова Г.И. Проектирование костюма.- М.: Академия, 2004.- 416 с.

10. Асанова С.Ж. Разработка комплексного проектирования и технологии производства национальной одежды. - автореф. дис. докт. техн. наук. Алматы, 2003.- 49 с.

11. Шильдебаева Л.К. Разработка методики проектирования современной одежды на основе традиционного казахского костюма. автореф. дис. канд. техн. наук. - Алматы, 2004.- 22 с.

12. Нуржасарова М.А.. Теоретические и методологические принципы проектирования современной одежды на основе традиционного казахского костюма. - автореф. дис. докт. техн. наук, Алматы, 2005.- 42 с.

13. Тоғызбаева Э. К. Разработка методов анализа и классификации казахского национального женского костюма. - автореф. дис. канд. техн. наук. Алматы, 2006.- 25 с.

14. Жиенбекова А.А. Қазақ ұлттық киімі мәдени феномен ретінде: автореф. дис. канд. техн. наук.- Алматы, 2007.- 26 с.

15. Володева Н.А. Художественные традиции казахского национального костюма в современной практике дизайна одежды. автореф. дис. канд.искусств. - Алматы, 2010.- 35 с.

REFERENCES

1. Kozhagulov T.M., Adenova L.ZH., Atamkulov B.A. Zergerlik oner әlemi [The world of jewelry]. Kazakparat, (2017): 246
2. Kozlova T.V. Hudozhestvennoe proektirovanie kostyuma [Artistic costume design]. Infra-M, (2021): 140
3. Parmon F. M. Kompoziciya kostyuma [The composition of the costume]. TriadaPlyus, (2002): 312
4. Girfanova L.R. Razrabotka proektno-konstruktorskoj dokumentacii v AutoCAD na shvejnye izdeliya. SAPR izdelij legkoj promyshlennosti [Development of design and engineering documentation in AutoCAD for sewing machines. CAD wanted light-skinned industrial]. AjPiArMedia, (2020): 236
5. Belyaeva S. E., Rozanova E. A. Arнай сырет және көркем графика [Specrisunok i hudozhestvennaya grafika]. Akademiya, (2007): 240
6. Kapekova G.A. Ornek zholy [Ornament is way]. Asyl soz, (2014): 240
7. Rachinskaya E.I., Sidorenko V. I. Modelirovanie i hudozhestvennoe oformlenie odezhdy [Modeling and decoration of clothing]. Feniks, (2002): 608
8. Androsova E.M. Osnovy hudozhestvennogo proektirovaniya kostyuma [Fundamentals of a promising project]. Media-Print, (2004): 184
9. Petushkova G.I. Proektirovanie kostyuma [Costume design]. Akademiya, (2004): 416
10. Asanova S.ZH. Razrabotka kompleksnogo proektirovaniya i

tehnologii proizvodstva nacional'noj odezhdy [Development of integrated design and production technology of national clothing]. avtoref. dis. dokt. tekhn.nauk. (2003): 49

11. Shil'debaeva L.K. Razrabotka metodiki proektirovaniya sovremennoj odezhdy na osnove tradicionnogo kazahskogo kostyuma [Development of a methodology for designing modern clothing based on the traditional Kazakh costume]. avtoref. dis. kand. tekhn. nauk. (2004): 22

12. Nurzhasarova M.A. Teoreticheskie i metodologicheskie principy proektirovaniya sovremennoj odezhdy na osnove tradicionnogo kazahskogo kostyuma [Theoretical and methodological principles of designing modern clothing based on traditional Kazakh costume]. avtoref. dis. dokt. tekhn. nauk. (2005): 42

13. Toguzbaeva E. K. Razrabotka metodov analiza i klassifikacii kazahskogo nacional'nogo zhenskogo kostyuma [Development of methods of analysis and classification of the Kazakh national women's costume]. avtoref. dis. kand. tekhn. nauk. (2006): 25

14. Zhienbekova A.A. Kazak ultytk kiimi madeni fenomen retinde [Kazakh national costume as a cultural phenomenon]. avtoref. dis. kand. tekhn. nauk (2007): 26

15. Volodeva N.A. Hudozhestvennye tradicii kazahskogo nacional'nogo kostyuma v sovremennoj praktike dizajna odezhdy [Artistic traditions of the Kazakh national costume in the modern practice of designer clothing]. avtoref. dis. kand. iskusst. (2010): 35

МРНТИ 64.29.23,

DOI <https://doi.org/10.48184/2304-568X-2023-4-18-22>

DEVELOPMENT OF SIZE RANGE OF SHOES FOR YOUNG MEN OF ZHAMBYL REGION

L.KH. YUSSUPOVA , B. ABZALBEKULY* , A.K. BAIDILDAYEVA , S.E. MUNASIPOV

(M.Kh. Dulaty Taraz Regional University, Kazakhstan, 080003, Taraz, Tole bi str 60)

Corresponding author e-mail: bekontiru@mail.ru*

The work has developed a size and full range of shoes for young men in the Zhambyl region. The measurement data of the feet of teenagers in the Zhambyl region were used to calculate the size range of shoes. The calculation of the structure of the size range of footwear for teenagers was based on the assumption that the normal distribution law accurately described the random variability of foot lengths. The results of calculations of a rational size range of shoes are described in detail and given in the tables. The structure of the size assortment of shoes was determined based on anthropometric studies of the shape and size of the feet of the teenagers and the results of the analysis of the distribution of the length of the feet. In this way, the average shoe size is 275mm for young men in the Zhambyl region. It was revealed that 14% of the young men required shoes in size 260, and the remaining 5% of the young men had a foot size of 290mm. The measurements obtained in the study will make it possible to design shoes corresponding to the feet of teenagers for various purposes. The result of this study will be to provide teenagers in Kazakhstan with comfortable and fit shoes that correspond to non-standard feet, while preventing the appearance of various pathologies, thereby preserving the health of the younger generation.

Keywords: anthropometry, foot, last, shoe, size range.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ЖАСӨСПІРІМДЕРІНЕ АРНАЛҒАН АЯҚ КИІМДЕРІНІҢ ӨЛШЕМДІК АССОРТИМЕНТІН ҚҰРАСТЫРУ

Л.Х. ЮСУПОВА, Б. АБЗАЛБЕКҰЛЫ*, А.К. БАЙДИЛЬДАЕВА, С.Е. МУНАСИПОВ

(М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Қазақстан, Тараз, Төле би 60)

Автор-корреспонденттің электрондық поштасы: bekontiru@mail.ru*

Жамбыл облысындағы жас жгіттерге арналған аяқ киімдердің өлшемдік-толықтық ассортименті әзірленді. Аяқ киімнің өлшемдік ассортиментін есептеу үшін Жамбыл облысындағы жасөспірімдердің табандарының өлшем деректері пайдаланылды. Жасөспірімдерге арналған аяқ киімнің өлшемдік ассортиментінің құрылымын есептеу табан ұзындығының кездейсоқ өзгермелілігі қалыпты таралу заңымен дәл сипатталған деген болжамға негізделген. Табанның рационалды өлшемдік ассортиментін есептеу нәтижелері егжей-тегжейлі сипатталған және кестелерде келтірілген. Жасөспірім табандарының пішіні мен өлшемін антропометриялық зерттеулер негізінде және табан ұзындығының